

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد شاهرود

علوم انسانی، گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (MA)

گرایش: حقوق، حقوق خصوصی

عنوان:

بررسی تطبیقی ازدواج موقت با ازدواج مسیاری در حقوق و فقه

اهل سنت با تأکید بر رویه قضایی

استاد راهنما:

علی رضا پور

نگارنده:

مریم آزادی

تابستان ۱۳۹۷

معاونت پژوهش و فناوری

منشور اخلاق پژوهش

با یاری از خداوند سبحان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و همواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظر به اهمیت جایگاه دانشگاه در اعتلای فرهنگ و تمدن بشری، ما دانشجویان و اعضاء هیئت علمی واحدهای دانشگاه آزاد اسلامی متعهد می گردیم اصول زیر را در انجام فعالیت‌های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم.

- ۱- اصل برائت: التزام به برائت‌جویی از هرگونه رفتار غیرحرفه‌ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه‌ی علم و پژوهش را به شائبه‌های غیرعلمی می‌آلاینند.
- ۲- اصل رعایت انصاف و امانت: تعهد به اجتناب از هرگونه جانب‌داری غیرعلمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.
- ۳- اصل ترویج: تعهد به رواج دانش و اشاعه‌ی نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.
- ۴- اصل احترام: تعهد به رعایت حریم‌ها و حرمت‌ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب نقد و خودداری از هرگونه حرمت‌شکنی.
- ۵- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.
- ۶- اصل رازداری: تعهد به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان‌ها و کشور و کلیه افراد و نهادهای مرتبط با تحقیق.
- ۷- اصل حقیقت‌جویی: تلاش در راستای پی‌جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از هرگونه پنهان‌سازی حقیقت.
- ۸- اصل مالکیت مادی و معنوی: تعهد به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.
- ۹- اصل منافع ملی: تعهد به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن پی‌شبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

تعهدنامه اصالت رساله یا پایان نامه دانشگاه آزاد اسلامی واحد شاهرود

اینجانب مریم آزادی، دانش‌آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته حقوق که در تاریخ ۹۷/۶/۹ از پایان‌نامه خود تحت عنوان " بررسی تطبیقی ازدواج موقت با ازدواج مسیار در حقوق و فقه اهل سنت با تأکید بر رویه قضایی " با کسب نمره و درجه دفاع نموده‌ام بدینوسیله متعهد می‌شوم :

(۱) این پایان‌نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان‌نامه، کتاب، مقاله و.....) استفاده نموده‌ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست مربوط ذکر و درج کرده‌ام .

(۲) این پایان‌نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین‌تر یا بالاتر) در سایر دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است .

(۳) چنانچه بعد از فراغت تحصیل قصد استفاده و هرگونه بهره‌برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و غیره از این پایان‌نامه داشته باشم، از حوزه‌ی معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

(۴) چنانچه در هر مقطعی زمانی برخلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می‌پذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی‌ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت .

نام و نام خانوادگی: مریم آزادی

تاریخ و امضاء:.....

سپاسگزاری

بسی شایسته است از استادان فرهیخته و فرزانه،

جناب آقای دکتر علی رضاپور به عنوان راهنما

که با کرامتی چون خورشید

سرزمین دل را روشنی بخشیدند

و گلشن علم و دانش را با راهنمایی‌های

کارساز و سازنده، بارور ساختند

تقدیر و تشکر نمایم.

تقدیر و تشکر

ماحصل آموخته هایم را تقدیم می کنم به

آنان که مهر آسمانی شان آرام بخش آلام زمینی ام است

به استوارترین تکیه گاهم، دستان پرمهر پدرم

به سبزترین نگاه زندگیم، چشمان سبز مادرم

که هرچه آموختم در مکتب عشق شما آموختم

و هرچه بکوشم قطره ای از دریای بی کران مهربانی تان را سپاس نتوانم بگویم.

امروز هستی ام به امید شماست

و فردا کلید باغ بهشتم رضای شما

را آوردی گران سنگ تر از این ارزان نداشتم

تا به خاک پایتان نثار کنم.

باشد که حاصل تلاشم نسیم گونه، غبار خستگی تان را بزداید.

بوسه بر دستان پرمهرتان.

فهرست

عنوان

صفحه

ک چکیده ک

کلیات

۱-۱ مقدمه ۱

۲-۱ بیان مسأله ۲

۳-۱ ضرورت پژوهش ۳

۴-۱ اهمیت پژوهش ۳

۵-۱ اهداف پژوهش ۴

۶-۱ سؤالات پژوهش ۴

۷-۱ فرضیه‌های پژوهش ۴

۸-۱ پیشینه‌ی پژوهش ۵

۹-۱ روش پژوهش ۷

۱۰-۱ ساماندهی پژوهش ۸

فصل اول: تعاریف و مفاهیم

۱۰ گفتار اول: تعاریف ۱۰

۱۰ بند اول: معنای لغوی نکاح ۱۰

۱۰ بند دوم: معنای اصطلاحی نکاح ۱۰

۱۰ بند سوم: تعریف متعه ۱۰

۱۰ گفتار دوم: ازدواج موقت ۱۰

۱۱ بند اول: ازدواج موقت در دین اسلام ۱۱

۱۲ بند دوم: معنای لغوی ۱۲

۱۳ بند سوم: معنای اصطلاحی ازدواج مسیار ۱۳

۱۳ گفتار سوم: زوج ۱۳

۱۴ بند اول: معنای لغوی و اصطلاحی زوج ۱۴

۱۴ گفتار چهارم: مفهوم شناسی فقه اهل سنت ۱۴

۱۴ بند اول: فقه در لغت ۱۴

۱۵ بند دوم: فقه در فرهنگ قرآنی ۱۵

۱۵ بند سوم: فقه در اصطلاح فقها و اصولیون ۱۵

۱۶ بند چهارم: مفهوم شناسی اهل سنت ۱۶

بند پنجم: تفاوت فقه شیعه با مذهب اهل سنت ۱۷

فصل دوم: بررسی ازدواج در اقوام و ادیان

مبحث اول: بررسی تاریخی ازدواج ۲۰

گفتار اول: بررسی ازدواج در ادیان و اقوام گذشته ۲۰

بند اول: ازدواج در ادیان و اقوام ۲۰

الف: ایران باستان ۲۱

ب: دین مسیح ۲۲

ج: دین یهود ۲۳

ج ۱: الگوهای دینی یهودیان ۲۳

د: ازدواج، تقلید رابطه‌ی آدم و حواست ۲۴

ه: مراسم ازدواج در زیر یک سایبان ۲۴

گفتار دوم: بررسی ازدواج در اهل سنت ۲۵

بند اول: مفهوم ازدواج مسیاریت ۲۵

بند دوم: ماهیت ازدواج مسیاریت ۲۶

بند سوم: اسباب و انگیزه‌های ازدواج مسیاریت ۲۷

مبحث دوم: دیدگاه‌های ازدواج مسیاریت ۲۹

گفتار اول: دیدگاه‌های ازدواج مسیاریت ۲۹

بند اول: حکم ازدواج مسیاریت از دیدگاه اهل سنت ۲۹

الف: حکم به جواز ۳۰

ب: حکم به حرمت ۳۳

بند دوم: دلایل مخالفان بر حرمت ۳۳

بند سوم: توقف در حکم ازدواج مسیاریت ۳۴

بند چهارم: ازدواج دائم از دیدگاه اهل سنت و تطبیق نکاح مسیاریت با آن ۳۵

بند پنجم: ازدواج دائم از دیدگاه امامیه و تطبیق آن با مسیاریت ۳۷

گفتار دوم: ارکان و شرایط ازدواج موقت ۳۸

بند اول: بررسی مشروعیت مسیاریت در مقایسه با ازدواج موقت ۳۸

بند دوم: نظریه‌ی صحیح درباره‌ی ازدواج مسیاریت ۳۹

بند سوم: آثار منفی تربیتی ازدواج مسیاریت ۴۰

فصل سوم: بررسی ازدواج موقت و مسیاریت در مذهب شیعه و اهل سنت

مبحث اول: ازدواج موقت در فقه ۴۵

۴۵	گفتار اول: مشروعیت متعه.....
۴۶	بند اول: دلایل قرآنی.....
۴۷	بند دوم: دلایل روایی.....
۴۸	بند سوم: استحباب متعه.....
۵۰	بند چهارم: کراهت متعه.....
۵۱	گفتار دوم: دلایل تحریم متعه.....
۵۲	بند اول: نسخ متعه.....
۵۳	گفتار سوم: اختیارات حکومتی.....
۵۳	بند اول: موقت بودن متعه در اصل تشریح.....
۵۴	بند دوم: حکم حکومتی و تحریم متعه.....
۵۷	گفتار چهارم: ازدواج مسیاری در اهل سنت.....
۵۷	بند اول: ویژگی ازدواج صحیح از دیدگاه اهل سنت.....
۵۷	۲- شرایط ازدواج.....
۵۸	۱-۲- شرایط صحت.....
۵۸	۲-۲- شرایط نفوذ.....
۵۸	۳-۲- شرایط لزوم.....
۵۸	۳- مقاصد ازدواج.....
۵۹	بند چهارم: مقایسه‌ی ازدواج مسیاری با سایر ازدواج‌ها.....
۵۹	الف: مقایسه‌ی ازدواج مسیاری و ازدواج شرعی دائم.....
۵۹	ب: مقایسه‌ی ازدواج مسیاری و ازدواج عرفی دائم.....
۶۰	ج: مقایسه‌ی ازدواج مسیاری و ازدواج موقت.....
۶۱	مبحث دوم: حکم ازدواج مسیاری در فقه معاصر.....
۶۲	گفتار اول: دیدگاه علمای اهل تسنن.....
۶۲	بند اول: جواز ازدواج مسیاری.....
۶۵	بند دوم: حرمت ازدواج مسیاری.....
۶۶	بند سوم: توقف در حکم ازدواج مسیاری.....
۶۷	بند چهارم: مزایا و معایب نکاح مسیاری.....
۶۸	مزایای نکاح مسیاری.....
۶۸	معایب نکاح مسیاری.....
۶۹	گفتار دوم: ازدواج دائم از دیدگاه اهل سنت و تطبیق نکاح مسیاری با آن.....

- گفتار سوم: ازدواج دائم از دیدگاه امامیه و تطبیق آن با مسیار ۷۱
- بند اول: ارکان و شرایط ازدواج موقت ۷۲
- بند دوم: بررسی مشروعیت مسیار در مقایسه با ازدواج موقت ۷۲
- بند سوم: نظریه‌ی صحیح درباره‌ی ازدواج مسیار ۷۳
- گفتار چهارم: رویه‌ی قضائی ازدواج موقت ۷۵

نتیجه‌گیری

- محدودیت‌های پژوهش ۸۶
- پیشنهادات: ۸۶
- منابع ۸۷
- چکیده‌ی انگلیسی ۸۹

چکیده

ازدواج موقت یا متعه، نوعی خاص از ازدواج است که زن برای مدت معین در مقابل مهر معلوم به ازدواج مرد در می‌آید و این دو، رکن اصلی این نوع ازدواج است به طوری که اگر مهر مشخص نگردد عقد موقت باطل است و اگر مدت مشخص نگردد دو نظر وجود دارد یکی تبدیل آن به عقد دائم و دیگری بطلان عقد، فرزند حاصل از این ازدواج مشروع و قانونی است و از تمامی حقوق و مزایای فرزندی مانند فرزند ازدواج دائم برخوردار می‌شود. پس از پایان مدت ازدواج، زن و مرد از یکدیگر جدا می‌شوند.

در این ازدواج طلاق وجود ندارد و بخشیدن مدت، نقش طلاق را دارد و زن باید عده نگه دارد که حداقل آن دو طهر یعنی چهل و پنج روز است. در این ازدواج نفقه و ارث وجود ندارد، مگر این که در ضمن عقد شرط شود. اگر چه ازدواج دائم بهترین راه حل برای پاسخ‌گویی نیازهای جنسی است، ولی در کنار آن ازدواج موقت پاسخی مناسب برای حل مشکلات مقطعی و جلوگیری از شیوع فساد در جامعه است. زمانی، این ازدواج توصیه می‌شود که امکان ازدواج دائم نباشد یا شرایط خاصی مانند مریضی همسر، مشکلات ادامه تحصیل، بالا رفتن سن ازدواج، هزینه‌های سنگین زندگی، نداشتن شغل و مسکن مناسب و غیره لازم است. بسیار، نوعی ازدواج دائم است که در آن شرط می‌شود، زن حق نفقه و هم‌خوابگی نداشته و شوهر مختار است، هر وقت بخواهد نزد زن برود. زن نیز در زندگی خود آزاد بوده و مرد نسبت به وی ریاست و مدیریتی ندارد. در این پژوهش، بررسی تطبیقی ازدواج موقت با ازدواج مسیاری در حقوق و فقه اهل سنت با تأکید بر رویه قضایی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

کلید واژه‌ها: نکاح، ازدواج دائم، ازدواج موقت، مسیاری، متعه

کلیات

یکی از ازدواج‌هایی که در میان اهل سنت رواج یافته، ازدواج مسیاری است. این نوع نکاح، یک اصطلاح عامیانه برای موردی است که مرد در یکی از شهرهای واقع در مسیر گردش و تردد برای تجارت با کسب علم با زنی ازدواج می‌کند، با این هدف که در زمان تحصیل یا تجارت نزد زوجه باشد. ازدواج مذکور، برخی از شرایط نکاح دائم مثل ایجاب و قبول و مهریه را داراست؛ با این تفاوت که در آن، التزامی به حقوق زوجیت وجود ندارد و زوجه از برخی حقوق خویش، مانند حق نفقه، سکنی و حق قسم، می‌گذرد.

از آنجایی که چنین ازدواجی، از همه‌ی شرایط و احکام نکاح دائم برخوردار نیست، در حلیت و حرمت آن میان اهل سنت اختلاف وجود دارد که می‌طلبد در خصوص ماهیت و حکم آن بررسی دقیق صورت پذیرد. اهمیت موضوع از آنجا بیشتر می‌شود که آثار تربیتی خاص و متفاوت با دو ازدواج دائم و موقت را، به دنبال دارد. در این پژوهش که به روش توصیفی-تحلیلی انجام می‌پذیرد، به این سؤالات پاسخ داده می‌شود که ازدواج مسیاری در مقایسه با دو نکاح دائم و موقت چه نقاط مشترک و اختلاف دارد؟ و آیا می‌تواند مصداقی برای یکی از آن دو تلقی گردد و بدین سان حکم به مشروعیت آن داد یا خیر، و دیگر آنکه از جنبه‌ی تربیتی، چه آثاری را در پی خواهد داشت؟

نکاح مسیاری که در کشورهای حوزه‌ی خلیج فارس رواج یافته، به نکاحی گفته می‌شود که برخی شرایط نکاح مثل ایجاب و قبول و مهریه را داراست، اما در آن، التزامی به حقوق زوجیت وجود ندارد و زوجه از برخی حقوق خویش، مانند حق نفقه، سکنی، لباس و حق قسم، می‌گذرد. در جواز و عدم جواز این ازدواج میان فقهای اهل سنت اختلاف وجود دارد. با توجه به ابتلای بخشی از جامعه‌ی سنی مذهب به آن از یک سو و آثار تربیتی منفی آن از دیگر سو، بررسی مشروعیت این ازدواج در مقایسه با شرایط و لوازم نکاح دائم و موقت، و بیان آثار تربیتی آن در مقایسه با ازدواج‌های مذکور ضرورت دارد. در این پژوهش چنین نتیجه گرفته شده است که ازدواج مسیاری به دلیل عدم مطابقت با ازدواج دائم معتبر از نگاه اهل سنت و امامیه و نیز تفاوت ماهوی با نکاح موقت، و نیز نداشتن دلیل جداگانه، مشروعیت ندارد و آثار منفی تربیتی متعددی را به بار می‌آورد.

۴۱ بیان مسأله

ازدواج مسیاری، ازدواجی است که در سال‌های اخیر میان اهل سنت به‌ویژه کشورهای عربی حوزه‌ی خلیج فارس و خاورمیانه شایع شده است. علما و حقوقدانان اهل سنت به بحث و بررسی درباره‌ی این ازدواج پرداخته و از زوایای مختلف آن را تجزیه و تحلیل نموده‌اند و عده‌ای قائل به جواز و مشروعیت آن شده و گروهی آن را نامشروع دانسته‌اند. این نوع نکاح، یک اصطلاح عامیانه برای موردی است که مرد در یکی از شهرهای واقع در مسیر گردش و تردد برای تجارت یا کسب علم، با زنی ازدواج می‌کند با این هدف که در زمان تحصیل یا تجارت نزد زوجه باشد.

ازدواج مذکور برخی از شرایط نکاح دائم مثل ایجاب و قبول و مهریه را داراست، با این تفاوت که در آن، التزامی به حقوق زوجیت وجود ندارد و زوجه از برخی حقوق خویش، مانند نفقه، سکنی و حق قسم، می‌گذرد. از آنجا که چنین ازدواجی از همه شرایط و احکام نکاح دائم برخوردار نیست، در حرمت آن میان مفتیان اهل سنت اختلاف وجود دارد که می‌طلبند در خصوص ماهیت و حکم آن بررسی دقیق صورت پذیرد. اهمیت موضوع از آنجا بیشتر می‌شود که آثار تربیتی خاص و متفاوت با دو ازدواج دائم و موقت را به دنبال دارد. ازدواج و نکاح مسیاری که به تازگی در میان اهل سنت به وجود آمده است. هر چند نام آن را ازدواج موقت نمی‌گذارند، ولی در عمل، هیچ تفاوتی با ازدواج موقت ندارد. به این ترتیب که اجازه می‌دهند فرد نیازمند به ازدواج، با زنی ازدواج دائم کند، در حالی که قصد دارد بعد از مدت کوتاهی او را طلاق دهد و با او شرط می‌کند که نه حق نفقه داشته باشد و نه شب خوابی و نه ارث! یعنی دقیقاً شبیه ازدواج موقت، با این تفاوت که در این جا با طلاق از هم جدا می‌شوند و در ازدواج موقت با بخشیدن باقیمانده‌ی مدت یا سرآمدن مدت و هر دو از آغاز، زمان محدودی را در نظر دارند.^۱

۱ مکارم شیرازی، ناصر، بررسی فقهی تربیتی ازدواج مسیاری در مطابقت با ازدواج دائم و موقت، دوفصلنامه‌ی علمی پژوهشی مطالعات فقه تربیتی، شماره‌ی ۵، سال سوم، ۱۳۹۵، صص ۲۸-۱.

۴ ۱ ضرورت پژوهش

عقد نکاح، نقطه‌ی عطفی در زندگی انسان است، تشکیل خانواده، حفظ نسل، آرامش و آسایش معنوی و تأمین نیاز جنسی، از جمله اهداف انعقاد این عقد محسوبند؛ با انعقاد این عقد به هریک از متعاقدين حقوق و تکالیفی تعلق می‌گیرد که مکلف به اجرای آنها می‌باشند. مرد در عقد نکاح به عنوان زوج از حقوقی همچون، تمکین زوجه، ریاست بر خانواده، تعیین مسکن مشترک و نظارت بر اشتغال زوجه برخوردار می‌شود و زن، به‌عنوان زوجه از حقوقی همچون مهریه، نفقه و نظارت بر ازدواج مجدد و غیره بهره‌مند می‌شود. رشد و توسعه‌ی روزافزون صنعت و تکنولوژی، روابط انسانی را دگرگون ساخته است، به نحوی که کوچک‌ترین ابعاد زندگی انسان را تحت تأثیر قرار داده است.

تشکیل و پیدایش عقود جدید و نوینی همچون قرارداد ليسانس، قرارداد بی.اوتی (ساخت، بهره برداری و واگذاری) و قراردادهای حقوق مؤلف، شاهدهی بر این مدعا است. این مسأله به عقد نکاح نیز تسری یافته است. امروزه عقود نکاح نوینی همچون نکاح مسیار، ازدواج دوستان، ازدواج اینترنتی، ازدواج با نیت طلاق، ازدواج مقید به وضع حمل، نکاح سر(ازدواج مخفیانه)، ازدواج عرفی و ازدواج مدنی مطرح شده اند. پیرامون این عقود، پرسش‌های فراوانی مطرح است از جمله اینکه آیا اساساً این نوع عقود مشروع و معتبر هستند؟ با توجه به نکاح سنتی چه ضرورتی به وجود این نوع عقود احساس می‌شود؟ چه دلایلی موجب پیدایش این عقود شده است؟

۴ ۱ اهمیت پژوهش

اهمیت این پژوهش در بررسی ازدواج موقت در بین فقه امامیه و اهل سنت است. اگر بخواهیم به تاریخ ازدواج توجه کنیم، می‌یابیم که از زمان خلقت انسان، نکاح میان زن و مرد به وجود آمد و پس از آن به مرور زمان اجتماعات اولیه به وجود آمدند و روستاها و شهرها و کشورها را به وجود آوردند. نکاح در طی دوران‌های مختلف یا شیوه و آیین‌های مختلفی بوده است که تا عصر کنونی پیش رفته است. در این میان، در دوره‌ی معاصر به دلیل وضعیت اقتصادی و معیشتی جوانان، دشواری‌های عرفی و تشریفات گسترده‌ی

نکاح، بالا رفتن سن ازدواج در جوانان، ازدواج موقت و نکاح مسیاری را به عنوان قاعده‌ی ثانویه و اضطراری، راهکاری برای ازدواج بیان شده است. تمامی این موارد، در حالی است که با توجه به آنچه بیان خواهد شد ازدواج وقت را شارع مقدس اسلام به خاطر پاسخگویی به نیازهایی که وجود دارد، تشریح نموده است در حالی که نکاح مسیاری، زن را در حالت بی‌تکلیفی قرار می‌دهد. ازدواج موقت در کشور با رواج زیادی نتوانسته روبرو شود؛ در این باره، شورای فرهنگی اجتماعی زنان در پانصد و شصتمین جلسه خود، موانع ازدواج موقت را بر شمرده است که عبارتند از: عدم تصویب آیین‌نامه‌ی اجرایی قانون تسهیل ازدواج جوانان، مسکوت ماندن احکام فقهی ازدواج موقت در کتب حقوقی و مدنی، عدم تضمین حقوق زنان در ازدواج موقت، عدم حمایت از حقوق اطفال متولد از نکاح موقت، طرح گسترش و عفاف و حجاب و راهکارهای اجرایی آن، رجحان ازدواج دائم به موقت و عرف نبودن ازدواج موقت.

۱ ۵ اهداف پژوهش

- ۱- بررسی ازدواج موقت در فقه شیعی و ازدواج مسیاری در فقه اهل سنت.
- ۲- بررسی نکاح منقطع از جهت رعایت حقوق زنان در مقایسه با ازدواج مسیاری.
- ۳- بررسی ازدواج موقت در اسلام و ایران باستان.

۱ ۶ سؤالات پژوهش

- ۱- شرایط ازدواج موقت در فقه شیعی و ازدواج مسیاری در فقه اهل سنت چگونه است؟
- ۲- نکاح منقطع از جهت رعایت حقوق زنان در مقایسه با ازدواج مسیاری به چه صورت است؟
- ۳- ازدواج موقت در اسلام و ایران باستان چگونه بوده؟

۱ ۴ فرضیه‌های پژوهش

- ۱- ازدواج موقت در فقه شیعی و ازدواج مسیاری در فقه اهل سنت، تشابهات زیادی دارد.
- ۲- نکاح منقطع از جهت رعایت حقوق زنان بهتر از ازدواج مسیاری است.

۳- ازدواج موقت جزء احکام مختص اسلام نیست و در ایران باستان نیز وجود داشته است.

۸-۱ پیشینه‌ی پژوهش

با توجه به اهمیت موضوع ازدواج، به‌ویژه اختلاف بین ازدواج مسیاری و موقت به برخی از پژوهش‌هایی که پیرامون این موضوع صورت گرفته است، پرداخته می‌شود.

۱- محمدی، ۱۳۹۵، در پژوهش خود با عنوان "بررسی فقهی تربیتی ازدواج مسیاری در مطابقت با ازدواج دائم و موقت" چنین عنوان می‌کند که: نکاح مسیاری که در کشورهای حوزه‌ی خلیج فارس رواج یافته، به نکاحی گفته می‌شود که برخی شرایط نکاح مثل ایجاب و قبول و مهریه را دارا است، اما در آن، التزامی به حقوق زوجیت وجود ندارد و زوجه از برخی حقوق خویش، مانند حق نفقه، سکنی، لباس و حق قسم می‌گذرد. در جواز و عدم جواز این ازدواج میان فقهای اهل سنت اختلاف وجود دارد. با توجه به ابتلای بخشی از جامعه‌ی سنی مذهب به آن از یک سو و آثار تربیتی منفی آن از دیگر سو، بررسی مشروعیت این ازدواج در مقایسه با شرایط و لوازم نکاح دائم و موقت، و بیان آثار تربیتی آن در مقایسه با ازدواج‌های مذکور ضرورت دارد. در این پژوهش که به روش توصیفی تحلیلی انجام پذیرفته، چنین نتیجه گرفته شده است که ازدواج مسیاری به دلیل عدم مطابقت با ازدواج دائم معتبر از نگاه اهل سنت و امامیه و نیز تفاوت ماهوی با نکاح موقت، و نیز نداشتن دلیل جداگانه، مشروعیت ندارد و آثار منفی تربیتی متعددی را به بار می‌آورد.

۲- لطفی، ۱۳۹۲، طی پژوهشی با عنوان "بررسی تطبیقی ازدواج موقت در فقه امامیه و مسیاری در فقه اهل سنت" چنین بیان می‌دارد که: ازدواج موقت یا متعه، نوعی خاص از ازدواج است که زن برای مدت معین در مقابل مهر معلوم به ازدواج مرد در می‌آید و این دو، رکن اصلی این نوع ازدواج است به طوری که اگر مهر مشخص نگردد عقد موقت باطل است و اگر مدت مشخص نگردد، دو نظر وجود دارد یکی تبدیل آن به عقد دائم و دیگری بطلان عقد، فرزند حاصل از این ازدواج مشروع و قانونی است و از همه‌ی حقوق و مزایای فرزندی مانند فرزند ازدواج دائم برخوردار می‌شود. پس از پایان مدت ازدواج، زن و مرد از یکدیگر جدا می‌شوند. در این ازدواج طلاق وجود ندارد و بخشیدن

مدت، نقش طلاق را دارد و زن باید عده نگه‌دارد که حداقل آن دو طهر، یعنی چهل و پنج روز است. در این ازدواج نفقه و ارث وجود ندارد، مگر این که در ضمن عقد شرط شود. اگرچه ازدواج دائم بهترین راه حل برای پاسخ‌گویی نیازهای جنسی است، ولی در کنار آن ازدواج موقت پاسخی مناسب برای حل مشکلات مقطعی و جلوگیری از شیوع فساد در جامعه است. زمانی، این ازدواج توصیه می‌شود که امکان ازدواج دائم نباشد یا شرایط خاصی مانند مریضی همسر، مشکلات ادامه‌ی تحصیل، بالارفتن سن ازدواج، هزینه‌های سنگین زندگی، نداشتن شغل و مسکن مناسب و غیره. ازدواج بسیار نوعی ازدواج است که در سال‌های اخیر در میان اهل سنت به‌ویژه کشورهای عربی خلیج فارس و خاورمیانه و برخی از کشورهای اسلامی رواج یافته است. از آنجا که اهل تسنن ازدواج موقت را مشروع نمی‌دانند؛ برای پاسخ به نیازهای برخی از مردان و زنان جوان ازدواج بسیار را مطرح نموده‌اند. بسیار، نوعی ازدواج دائم است که در آن شرط می‌شود، زن حق نفقه و هم‌خوابگی نداشته و شوهر مختار است، هر وقت بخواهد نزد زن برود. زن نیز در زندگی خود، آزاد بوده و مرد نسبت به وی ریاست و مدیریتی ندارد. نکته‌ی مهم این است که در این ازدواج، تعادلی بین حقوق و تکالیف زوجین نمی‌باشد و زنان از بلا تکلیفی بیشتری رنج می‌برند.

۳- سدی، ۱۳۸۹، طی پژوهشی با موضوع " بررسی تطبیقی ازدواج موقت در فقه و حقوق

اسلامی"، ازدواج موقت را یکی از موضوعات جنجال‌برانگیز فقهی، حقوقی و اجتماعی به‌ویژه بعد از انقلاب اسلامی بیان می‌کند، زیرا یکی از اهداف انقلاب اسلامی، ایجاد جامعه‌ای سالم، پاک و اسلامی است. آنچه در این مقام شایان ذکر است، این مطلب می‌باشد که سالیان درازی است که تبلیغات بیگانگان بر روی ازدواج موقت به عنوان بخشی از فرهنگ شیعه متمرکز شده است و معدودی دوستان ناآشنا و غافل هم، از درون با آنان هم‌نوا شده‌اند و ساز مخالفت با این حکم الهی را زده‌اند، در حالی که نباید تحت تاثیر این امواج، ازدواج موقت را محکوم کرد. بلکه با مقایسه‌ی دقیق میان نتایج شوم بی‌بندوباری‌های اخلاقی در جهان و آثار اجتماعی ازدواج موقت (که راه حل توصیه شده‌ی اسلام است و نه تنها اسلام، بلکه بزرگان و علمای ادیان الهی و غیر الهی این چنین نسخه‌ای را در بعضی موارد پیچیده‌اند) در صدد بررسی و تبیین قوانین صحیح و همه‌جانبه و پیاده‌کردن این سنت پیامبر(ص) در جامعه باشیم.

۴- آقای، ۱۳۸۹، در پژوهشی با عنوان " بررسی تطبیقی ازدواج موقت در فقه امامیه و اهل سنت با عنوان مسیار" بیان می‌دارد که: یکی از انواع ازدواج های مقرر در شریعت اسلام، نکاح متعه می‌باشد که مشروعیت آن در صدر اسلام مورد قبول همه‌ی مسلمانان بوده است. اما پس از تحریم خلیفه‌ی دوم از انجام نکاح موقت، مسلمانان به دو گروه تقسیم شدند، گروهی قائل بر نسخ و حرمت حکم نکاح متعه و گروه دیگر معتقد بر عدم نسخ و جواز آن. گروه اول معتقدند این تأسیس حقوقی توسط پیامبر اسلام(ص) و به دستور خداوند متعال قرار داده شد، لیکن به جهت سپری شدن زمان، آن وضع خاص توسط خلیفه‌ی دوم نسخ گردید. این عده در اثبات اعتقادشان به ادله‌ی سه‌گانه‌ی قرآن، سنت و اجماع نیز استناد می‌کنند. در مقابل، گروه دوم یعنی شیعیان معتقدند حکم الهی قابل نسخ توسط هیچ شخص دیگری نیست و تنها پیامبر(ص) می‌تواند حکم الهی را نسخ کند. در نتیجه، خلیفه‌ی دوم مجاز به انجام چنین عملی نبوده است. از سوی دیگر، از آنجایی که هیچ‌گونه توجیه شرعی مبتنی بر حرمت و یا نسخ نکاح متعه نیامده، و حتی به واسطه‌ی منابع استنباط احکام یعنی قرآن، سنت، عقل و اجماع، مشروعیتی قابل اثبات دارد، لذا این عده، حکم نکاح منقطع را تا به امروز جاری و ساری می‌دانند و در جای خودش بطور مفصل به ادله‌ی اهل سنت پاسخ می‌دهند. از آنجایی که اهل سنت نکاح موقت را مشروع نمی‌دانند، بنابراین؛ برای پاسخ به نیازهای برخی از زنان و مردان جوان خود، ازدواج " مسیار" را مطرح نموده‌اند. ازدواجی که در سال‌های اخیر در برخی کشورهای اسلامی رواج یافته و مورد استقبال زنان و مردان عرب واقع شده است. اما این نوع نکاح، نه در قالب نکاح دائم می‌گنجد و نه شبیه به نکاح متعه است چراکه در این نوع از ازدواج، تعادلی بین حقوق و تکالیف زوجین نمی‌باشد و زنان از بلا تکلیفی بیشتری رنج می‌برند.

۹۱ روش پژوهش

روش پژوهش فوق توصیفی- تحلیلی و نیز کیفی می‌باشد که بر اساس تحقیقات بارز و برجسته در مورد ازدواج موقت و مسیار در حقوق و فقه اهل سنت با تأکید بر رویه‌ی قضایی و کاوش در نمونه‌های موجود در داخل و خارج از کشور، همچنین بررسی مستندات، مطالعات هدف‌داری صورت گرفته است و با کمک

روش کتابخانه‌ای است که از مهم‌ترین ابزار یعنی فیش برداری استفاده شده، مطالب مهم و مورد نیاز خود در فیش‌های تحقیق البته با ذکر دقیق مشخصات منبع مورد استفاده قرار گرفته و اطلاعات جمع‌آوری شده که در فیش‌ها با یک نظم منطقی دسته‌بندی شده و در تحقیق با یک دسته‌بندی مناسب ثبت می‌شوند.

۱-۱۰ ساماندهی پژوهش

این پژوهش سه فصل دارد. در ابتدا چکیده‌ی پژوهش می‌باشد. در کلیات پس از مقدمه، به بیان مسأله و ضرورت و اهمیت پژوهش و اهداف پژوهش و سؤالات پژوهش و فرضیه‌های پژوهش و پیشینه‌ی پژوهش و روش پژوهش می‌پردازد.

فصل اول تعاریف و مفاهیم، شامل یک مبحث است، مبانی نظری پژوهش که شامل دو گفتار است که در گفتار اول، مفهوم نکاح است و گفتار دوم، مفهوم ازدواج بسیار بوده و گفتار سوم مفهوم زوج است.

فصل دوم، بررسی ازدواج در اقوام و ادیان است که شامل دو مبحث می‌باشد. مبحث اول، بررسی تاریخی ازدواج، شامل دو گفتار است که در گفتار اول به بررسی ازدواج در ادیان و اقوام گذشته می‌پردازد و در گفتار دوم، بررسی ازدواج در اهل سنت، است. در مبحث دوم، دیدگاه‌های ازدواج بسیار است که شامل دو گفتار است. گفتار اول، دیدگاه‌های ازدواج بسیار است و گفتار دوم، ارکان و شرایط ازدواج موقت است.

فصل سوم به بررسی قضایی ازدواج در مذهب شیعه و اهل سنت می‌پردازد. که شامل یک مبحث، موارد حقوقی ازدواج، شامل سه گفتار است که در گفتار اول، موارد قانونی ازدواج در شیعه و در گفتار دوم، موارد قانونی ازدواج در اهل سنت و در گفتار سوم، مقایسه‌ی قضایی ازدواج در شیعه و اهل سنت بحث می‌گردد و در آخر، نتیجه‌گیری است که شامل نتیجه‌گیری و پیشنهاد و راهکارهای پیشنهادی و محدودیت‌های پژوهش می‌باشد.